

יגאל לביב

מסכם מגעיו עם פלסטינים בז'נבה

תוכנית

בילטמור

הפלסטינית

כ אשר יכתוב ד"ר ואליד האלידי, הנשיא המיועד של מדינת פלסטין העצמאית, את סיפור מדינת הפלסטינים, ודאי יתחילו במישפט: בקאהיר ייסדתי את מדינת הפלסטינים.

הקונגרס הלאומי הערבי העליון, המתכנס ב־18 בחודש זה, יהווה עבור האומה הפלסטינית מה שקונגרס באזל ובלטמור גם יחד היוו עבור העם היהודי.

שכן, בקונגרס זה עתידים הפלסטינים להודיע על שלוש החלטות. האחת: נכונותם להשתתף בשלב השני של ועידת ז'נבה, כמישלחת המייצגת של העם הערבי הפלסטיני, בניגוד מירדן. השנייה: הכרתם במדינת ישראל, כמדינה בעלת רוב יהודי, בתנאי כי תמלא את החלטת מועצת הביטחון 242. השלישית: תביעה להקמת מדינה פלסטינית עצמאית בגדה המערבית ורצועת עזה.

הגנה, אצל ולח"י

ה נכונות הפלסטינית לתוכנית החלוקה מהווה מעין סיוע של תהליך חיקוי של התנועה הציונית, העובר על התנועה הלאומית הפלסטינית מזה עשר שנים.

המיפנה החל כאשר את ראשות התנועה תפסו בוגרי אוניברסיטות מארצות הברית, אירופה ומסקבה. הם תפסו את מקום ראשי המחנות, שהנהיגו קודם לכן את האיירגון לשיחרור פלסטין.

הגל החדש של צעירים בוגרי אוניברסיטות הכניס דרכים חדשות במאבק הפלסטיני. ראשית כלל, החליטו ללמוד כיצד השיג העם היהודי עצמאות. לשם כך האקם בפאריס מכון מיוחד, בו עובדים יותר מעשרה אנשים, וכל חפיקו הוא לחקור עבור האיירגון לשיחרור פלסטין

הממלכתית (שהיו כבר אז מפותחים למדי) דאגו שלא ייעלם.

מזכתנו, במציאות של אז, היתה זו: **רק העם הפלסטיני יש לו עניין אמיתי בשלום עם ישראל, כי בשלום כזה יוכל לזכות בעצמאות לאומית, במדינה משלו ובחיסול המנדט של הפלטים.** לשום עם ערבי אחר לא היה אז, בעצם, אינטרס מוחשי כלשהו לעשות שלום עם ישראל.

יש לנו מה להציע לפלסטינים. אם נעזור להם להקים תנועת שיחרור, ונספק לה בסיס בטוח בישראל, תוכל תנועה זו להפיל את השלטון האשמי ולהקים מדינה משלה. היחסים שיירקמו בינה ובין ישראל במהלך המאבק יבטיחו יחסי ידידות בין המדינה הפלסטינית והמדינה הישראלית. אלה ימצאו ביטוי בשיתוף פעולה כלכלי וזכיתונני. **הבעיה העיקרית של ישראל היא השגת השלום. הצעד המכריע לקראת השלום הוא יצירת יחסי ידידות עם מדינה ערבית אחת. יצירת כרית עם מדינה פלסטינית חדשה תשיג מטרה זו, ותפלוז את הדרך לשלום עם שאר מדינות ערב.**

פיתחתי רעיון זה בעשרות מאמרים בהעולם הזה, במרוצת השנים. בשנת 1957, ערב הג'ושועות, פילסמתי לראשונה תוכנית חוכנית מפורטת. תחת הכותרת "איחוד הירדן" (העולם הזה 1025). בראשייה הפרקים של התוכנית נאמר, בין השאר: "ארץ ישראל היא יחידה אחת — ארץ ישראל היא מולדתם של שני עמים — המילחמה מובילה למבוי תסוּם — לא יקום איחוד הארץ אלא ארץ של שותפות — השותף יהיה פלסטין המשוחררת — הצעד הראשון לאיחוד הארץ הוא שברית המלחמה האשמיית הירדנית — איחוד הארץ יקום עליי פדרציה של מדינת ישראל ומדינת פלסטין, שתשא את השם "איחוד הירדן, ובערבית, "איתחאד אל-אורדון".

ניסחתי רעיון זה בכתב פירוט במסמך הקרוי "המינשר העברי", שהשתתפתי בכיבונו בסוף אותה שנה. מובן שממשלת ישראל, בהנהגת דויד בן-גוריון, פסלה את הרעיון לחלוטין. בעיקבות מילחמת קדש שרר שקט לאורך הגבולות. המדינה שקעה בענייניה הפנימיים. היה נדמה שהבעיה נפתרה, שלעולם לא תהיה עוד מילחמה. רעיונות לפיתרון מרחיק-לכת נראו או מגוחכים, תרגילים אינטלקטואליים עקרים של יושבי קרונות. **ואז, כמו רעם ביום בהיר, בא המשבר של מאי 1967. נסתבר ששום דבר לא נפתר, ושצפוייה סכנה של השמדה לישראל.**

מיכתב ללוי אשכול

אשלייה שהבעייה נפתרה נבעה מן הרצון להתעלם מן הבעייה הפלסטינית. (המדינה כולה עסקה בסוגסטיה עצמית, וחזרה באוזני עצמה בלי הרף: "אין פלסטינים, אין בעייה פלסטינית.") **למרכזה הצעיר, לא שינתה הפוגסטיה את המציאות, אלא רק את ראיית המציאות.**

ב־1963 קרה מאורע חשוב: נולד איירגון פתח (ראשי התיבות, במהופך, של "התנועת לשיחרור פלסטין", בערבית). היישות תפלסטינית מצאה לה ביטוי. התיסכול שהצטבר במחנות הפלטים הסך לכוּח חיסטורי. אולם בישראל לא שם כימעט איש את לבו למאורע זה.

את הנעשה בישראל. במקביל החלו ראשי האיירגון ללמוד עברית, ושקדו על הבנת דרכי הפעולה של התנועה הציונית.

המסקנות המעשיות הושפעו במידה רבה משני גורמים: **קבוצת-לחץ מרכסיסטית תוססת המרוכזת בעיקר סביב איירגונו של נאיף האוּתמה, אשר אנשיו שולטים בכל מערכת ההסברה של איירגון השיחרור (הפלסטינים משווים את איירגונו של האוּתמה ללח"י).**

מיספר ניכר של בוגרי אוניברסיטות מערביות, המתווים למעשה את הקו הפוליטי המעשי של התנועה. עם אלה נמנה גם הנשיא המיועד של המדינה, ד"ר ואליד האלידי, ממישפחת התאלידים הנודעת. שראשיה היו מן המתונים בוועד הערבי העליון, שהתנגשו עם המופתי. אחיו של ואליד היה שר בממשלת חוסיין. הוא עצמו יושב בביירות, והוא חבר הנהגת האיירגון.

דוגמה למורה-דרך מרכסיסטי הוא עפיף לחדאר, מורהו הרוחני של האוּתמה. לחדאר הציע, לא מזמן, להקים מיפלגה מרכסיסטית יהודית-ערבית, ולכנס ב־קפריסין כנס-ייסוד לשיחרור המזרח התיכון.

לצד שתי קבוצות אלו מורכב האיירגון לשיחרור מפתח, בראשות יאסר עראפאת, שאותו משווים לאירגון ההגנה, ומאירגונו של ג'ורג' חבש, החזק ברצועת-עזה, שאותו משווים לאצ"ל. גם עראפאת וגם חבש עיקר כוחם במחנות, ואצל ראשי הפלטים. ארבעת הגורמים, יחד עם כוחות נוספים, חברו יחד להקים את האיירגון לשיחרור-פלסטין, המהווה מיסגרת-גג כתנועת המרי ה־ערבי בתקופת הבריטים.

לחץ הנפט

ב חמש השנים האחרונות חלו שינויים בקבוצות עראפאת וחבש, שקודם לכן היו המתנגדות לכל רעיון של הסדר מדיני.

הגורם המרכזי הוא שנות השיגשוג במחנות, ועליית רמת-המחיה של חברי האיירגון בשטחים המוחזקים, מול הצעדים היעילים של ישראל לחיסול הפיידאיון בשטחים אלה.

המעבר לפעילות בחו"ל בא לאחר חוסר היכולת להכות בארץ, והביא לתגובות חריפות מצד מממני האיר-גונים — מסעודיה, לוב אלג'יריה. נוסף לכך הגבירו הרוסים את השפעתם גם על עראפאת.

לפני כחודש ביקר עראפאת במוסקבה, עם חוותאמה ועם דויד חדאר, מייסד סטטמבר לשחור. הרוסים הפעילו בפגישה זו לחץ כבד למען פיתרון מדיני.

כתוצאה מכך, וגם מן העובדה שגם ארצות-הנפט החליטו כי המשך הטרור והמילחמות מסכן את מעמדן

יאסר עראפאת: ציונות אנטי-ציונית

ורווחיון, בה השינוי המהפכני בעמדות האיירגון לשיחרור פלסטין.

גילוי פומבי ראשון לכך בא ב־17 בדצמבר זה, במאמר בטיימס הלונדוני, החתום בידי סעיד המאמי, הוציג הרשמי של האיירגון לשיחרור-פלסטין בלונדון. במאמר חשוב זה שלא צוטט אפילו על-ידי עתון ישראלי אחד (ראה מיטגרת), קובע המאמי כי המטרה של "מדינה פלסטינית דמוקרטית" אינה ניתנת להשגה, והדרך ה־יחידה, הפתוחה עתה, היא הכרה הודית של הישראליים והפלסטינים בשתי מדינות לאומיות. הכרה הודית זו, לדבריו, צריכה להיות מלווה בהקמת מדינה פלסטינית עצמאית חברה באו"ם.

זוהי אותה "תוכנית אבנרי", שאירגון-השיחרור ניהל נגדה תעמולה חריפה במשך שנים.

כצעד לכך הכינה ברית-המועצות פילוג במפלגה ה־קומוניסטית הירדנית, תוך הפיכת איירגונו של האוּתמה למיפלגה קומוניסטית פלסטינית עצמאית.

למעשה, רק ממשלת-ישראל מתנגדת לתוכנית זו. המקובלת עתה על הכל, וסביר כי תהיה הפיתרון לבעיות המרחב. ברעידת השלום בז'נבה היה אורי אבנרי הישראלי היחיד שהמך ברעיון זה, לו הוא מטיף מזה עשרים שנה, אם ממשלת-ישראל לא תלך בעיקבותיו, חרי חיאנס לכך על-ידי הכל.

סמוך לאותו זמן גוסד "האיירגון לשיחרור פלסטין", כנציג העם הפלסטיני בליגה הערבית. דגל פלסטין התנוסס בין דיגלי האומות, לפחות בפורום בינלאומי אחד. המשבר של 1967 היה תוצאת המאורעות האלה. אנשי פתח החלו פועלים-משטח סוריה. הגבול הסורי התחמם. ישראל איימה בגלוי בפעולה צבאית מאסיבית נגד סוריה. מצריים חשה, כביכול, לעזרת סוריה. בן לילה עבר המרחב מריגוע כימעט טוטאלית למצב של ערב-מילחמה. ישראל נאלצה להכות בריכוז המאיים עליה. **כך פרצה מילחמת ששת-הימים.**

ביום החמישי של מילחמה זו, ב־11 ביוני 1967, כתבתי מיכתב ללוי אשכול. הוא פורסם באותו יום.

זה עתה כבש צה"ל את ירושלים, רצועת-עזה והגדה המערבית כולה. הקרבות עוד נמשכו בחזית אחרת. אבל במערכת העולם הזה היה ברור לנו שרעיוננו הישן קיבל לפתע משמעות אקטואלית בוערת.

במיכתב זה * הצעתי ללוי אשכול לפנות מייד אל העם הפלסטיני ביוזמת-ישולם דרמטית, להציע לו את עזרת ישראל בהקמת מדינה פלסטינית בגדה וברצועה, ולערך לאתגר מישראל-עם בקרב הפלסטינים על אפשרות זו.

כיום, בדעבר, ברור לכל כי ישראל החמיצה או הודמנת היסטורית בלתי-חוזרת. היא ניהתה בשיא כוחה המדיני והצבאי, העולם כולו רחש לה אהדה. העולם הערבי היה המום. הפלסטינים היו במצב של הלם. רעיון מהפכני חדש יכול היה לשנות מיסודה לא רק את המציאות הפוליטית, אלא — ובעיקר — את המציאות הריגשית, הנפשית, בין העמים.

מאז ומעולם היה שדה-הקרב המקום האידיאלי להפיכת אויב לידיד.

אשכול לא קיבל את הרעיון. הוא איש התתיישבות, היה מהופנט עקידי השטחים שנפלו לידינו, ושאפשר היה לתקום בהם התנחלויות. אמנם נמשך בינינו מעין דו-שיח. פעם שלח אלי יועץ בכיר, משה ששון (כיום שגריר ישראל ברומא), כדי לברר אילו פלסטינים רוצים במדינה עצמאית. ששון חיסר דו"ח, בו קבע שהוא מסכים עם הערכותי, אך פוסל את מסקנותי מסיבה אחת ויחידה: לא ייתכן מדינה פלסטינית בלי בירה בירושלים, והרי ממשלת-ישראל אינה מוכנה להעניק לערבים מעמד מדיני כלשהו בעיר זו.

(דו-שיח זה היה אפשרי רק מפאת היחסים המזוירים ששררו בין אשכול וביני. בניגוד חותך לירושמה צרת-המוח, הפגין אשכול כלפי אהדה גלויה, ושוחח עימי לא פעם, כמה שבועות לפני מילחמת ששת-הימים ניסיתי לשכנעו להקים מחסום אלקטרוני לאורך הגבול הסורי, כדי למנוע הידרדרות מילחמתית. הוא הקשיב תמיד באדיבות ובעניין, אך מושגיו היו קבועים ונוקשים, והנעשה בעולם הערבי היה מחוץ לתחום התעניינותו.)

אשכול לא קיבל את הקו הפלסטיני.

בשנים הראשונות שלאחר מילחמת ששת-הימים היה נראה כאילו אפסו התיקנות לפיתרון פלסטיני. "העולם כולו קשר קשר נגדנו" אמר לי במרירות אחד מראשי שכם. ממשלת-ישראל התנגדה בחריפות לכל פיתרון כזה. ושיחקה עם הרעיון (המגוחך (החשך בעמוד 22)

* הרעיון לשגרור היה של אורי סלע, שעבד אז בדף, הצהרון שהוצאנו בימי המילחמה ואחריה.